

Toxicoloog Henk Tennekes: 'We hebben de denkfout gemaakt voedsel met gif te produceren'

Henk Tennekes: "We moeten terug naar een ecologische vorm van landbouw, zonder gif." Foto's: Henk Derksen

De Zutphense toxicoloog Henk Tennekes (1950) toonde het verband aan tussen de massale bijensterfte het gebruik van bestrijdingsmiddelen met neonicotinoïden als werkzame bestanddelen. In 2010 publiceerde hij zijn boek 'A disaster in the making' waarin hij het grote publiek waarschuwde voor een dreigende milieucatastrofe. Het werd de klokkenluider niet in dank afgenomen. Hij verloor al zijn geld, maar hij hield voet bij stuk en sinds eind vorig jaar is het gebruik van drie neonicotinoïden in Europa verboden. "Ik moest voor de waarheid kiezen."

Door Alize Hillebrink

We zochten hem op en vroeg hoe het tien jaar na zijn publicatie met hem gaat. Er volgde een gesprek over het leven en het geweten.

De zoemer klinkt als de deur opengaat van de bovenwoning van Henk Tennekes in de markante Frankensteeg in hartje Zutphen. In de hal staan een rolstoel en een traplift. De gezondheid van Henk Tennekes gaat de laatste jaren achteruit. "Zes jaar geleden hebben ze Parkinson vastgesteld." Geboren in 1950 in Zutphen, woonde en werkte hij vervolgens in Engeland, Duitsland en Zwitserland. Na 28 jaar keerde hij in 2002, voorgoed terug naar zijn geboortestad. "Zutphen trok. Mijn moeder woonde er en ik had met haar een sterke band. Ik wilde middenin de stad wonen. Toen ik over de drempel stapte voelde ik: dit is het."

'Na mijn publicatie brak de pleuris uit'

Hij zit aan de ronde houten tafel in de hoek van de woonkamer en lijkt een beetje op Joop van Zijl. "Je vindt het toch niet erg dat ik rook?" Ondertussen zoekt hij in een stapeltje zwart-witfoto's. Hij overhandigt me een foto met daarop een magere,

gebogen man met kort stekeltjehaar en een ziekenfondsbril. "Dit was mijn vader net na de oorlog, als boekhouder bij de melkinrichting." Tennekes strijkt liefdevol met zijn vingers over de foto. "Knappe man he?"

Hij inhaleert, blaast de rook uit en kijkt nadenkend voor zich uit. Achter deze man gaat een pijnlijk verhaal schuil. "Ik was elf toen mijn zusje van acht overstuur thuis kwam en aan mijn vader vroeg: Papa, ben jij een landverrader? Mijn vader heeft mij toen alles verteld. Hij vond me daar oud genoeg voor. Hoe hij honger had geleden, de verschrikkingen die hij had doorstaan." "Mijn opa had een succesvol schildersbedrijf in Kampen. Hij had dertig medewerkers in dienst. In de jaren dertig liepen de zaken terug en hij moest mensen ontslaan. Zijn vrienden zeiden: 'kijk naar Duitsland, daar hebben ze een sterke leider. Dat moeten we hier ook hebben.' Mijn grootvader was een Oranjegezinde man. Hij was voorzitter van de Oranjevereniging en tijdwaarnemer bij de schaatsclub. Zo kwam hij in verkeerde sferen terecht en werd lid van de NSB. Mijn vader werd ermee gepest op school."

Nog geen zeventien jaar oud meldde zijn vader zich in 1941 bij het Vrijwilligerlegioen Nederland, dat later een onderdeel werd van de Waffen SS. Hij werd gelegerd in Leningrad. Daarna vocht hij in Joego-

slavië tegen de partizanen. "Een strijd op leven en dood waar hij niet over wilde praten."

In 1945 kwam hij terug als SS-er, door de Britten krijgsgevangen gemaakt en overgeplaatst naar Vught. "Hij was nog maar 21 jaar. Die leeftijd. Zo jong nog. Pas in 1947 werd hij berecht en veroordeeld tot 4,5 jaar gevangenis zonder aftrek. In 1948 kreeg hij gratie toen Koningin Wilhelmina afstand deed van de troon. Hij ging werken als boekhouder bij de melkinrichting." Toen leerde hij zijn moeder kennen. Ze viel als een blok voor hem en ze wilden trouwen. Mijn grootouders gaven geen

toestemming, want ze was nog geen 21. Ze hebben het erop aan laten komen. In het bos achter het ouderlijk huis van mijn moeder ben ik verwekt. Toen gaven ze wel toestemming. Vanwege de schande. Na de oorlog had mijn vader een sterke drang om zich te rehabiliteren, het goed te praten. 'Ik heb mijn straf gehad, het is gerechtvaardigd,' zei hij. Bij mij ontwikkelde zich een enorme weerstand. Tegen hem en tegen de misdadigers waar hij zich mee had geïdentificeerd. Maar ik bleef loyaal, wilde hem niet teleurstellen. Ik ging naar de HBS en op mijn 17e had ik mijn diploma.

Henk Tennekes is universiteitsdocent, doctor en ingenieur en heeft een succesvolle loopbaan als hij in 2009 wereldkundig maakt dat de massale bijen- en vogelsterfte samenhangt met neonicotinoïde pesticiden, ook wel neonics genoemd. Het middel zou het ei van Columbus zijn.

Producent Bayer, ook bekend van Aspirine, brengt de stof aan het begin van de jaren negentig op de markt. Het is een middel waarmee zaaizaad kan worden gecoat alvorens het de grond in gaat. De boer heeft door deze preventieve behandeling geen omkijken meer naar zijn gewassen.

Het klinkt als een sprookje, maar dan komen de problemen. De stof komt in de plant terecht en daarmee ook in het stuifmeel en de nectar. Zo komt het in de wilde bij en de honingbij die zorgen voor gewasbestuiving. De stof tast het zenuwstelsel van de bij aan waardoor deze gedesoriënteerd raakt en de weg naar de korf niet kan terugvinden. Ook verzwakt het de bij waardoor hij sneller sterft. "Al met al een zeer ongewenste situatie want bijen zijn van levensbelang voor gewasbestuiving."

Sinds december 2018 is het verboden om gewasbeschermingsmiddelen met de neonicotinoïden clothianidin, thiamethoxam en imidacloprid te spuiten op open teelten van gewassen die aantrekkelijk zijn voor bijen. Ook is het inmiddels verboden om zaad dat is behandeld met neonicotinoïden te gebruiken of te verhandelen.

Bron: Rijksoverheid.nl